

Llên natur

Bwletin 136
Mehefin 2019

gan gynnwys Y Bwrdd Natur,
adnodd i athrawon a rhieni, ar y dudalen gefn

Bras y Cyrs, Cors Ddygai, Pentre Berw

25 Ebrill 2019 (10.30yb)

Keith Roberts

Cysylltwch â ni trwy llennatur@yahoo.co.uk

Cyhoeddir Bwletin Llên Natur gan [Gymdeithas Edward Llwyd](#)

Mae elfennau o Brosiect Llên Natur ar Facebook a Wicipedia

2019 - blwyddyn dant y llew?

Dant y llew ! Rhes-y-Cae.

Alun Williams

Sgwn i be sy tu ol i gaeau o ddant y llew 'plagus' fel hyn? Pan mae o'n gyffredinol mae'n dueddol o fod ar ôl gwanwyn oer ond mae'n siwr bod ffactorau mwy lleol yn yr achos hwn.

Yn dwyn i gôf. O.M.Edwards yn sôn, yn un o'i lyfrau teithio diwedd y 19 ganrif, mor llwm oedd ardaloedd diwydianol Glannau Merswy o dyfiant gwyrdd ac mai'r unig flodyn a welsai yn ffynnu oedd dant y llew! Gyda chynifer ohonynt eleni, ac os oes coel ar ei enw traddodiadol, blodyn piso'n gwely yma a pissenlit yn Ffrainc, mi fydd ein gwelyau ni'n socian!!!!!!

Hefin Williams

Cofio Liz Howe

Grŵp Llên Natur ar Facebook

Ymlysgydd o fri, mam, gwraig a chyfaill triw i Brosiect Llên Natur

Mwy am y llun clawr...

Bras y Cyrs..... Cors Ddygai, Pentre Berw. Keith Roberts

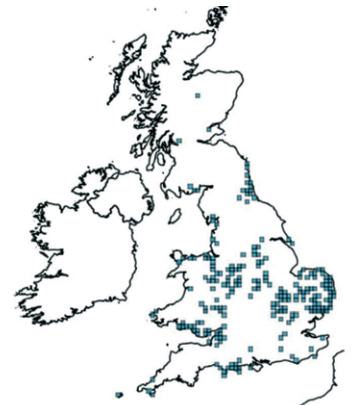
Limnaecia phragmitella cosmed hesg
eg cosmedau hesg Bulrush cosmet

Gwyfynod a Glöynnod Byw. Cymdeithas Edward Llwyd 2007

Nid yr hadau mae'n debyg sydd yn mynd a bryd y breisyn ar y clawr ond c'nonyn gwyfyn y **cosmed hesg *Limnaecia phragmitella*** yn llechu y tu fewn. Hwnnw sydd wedi creu y fath hafoc ar yr hadau cyn i'r aderyn gyrraedd. Darllenwch fwy: <https://ukmoths.org.uk/species/limnaecia-phragmitella/>

Dyma fap y pryf. O bosib y bydd hwn yn gofnod sgwar newydd (os caiff ei dderbyn gan Cofnod - ar sail yr 'hafoc'). Beth am gynnig cyfeirnod grid (ee. SH34 67) Keith, cyn iddo fynd yn angof?

Dyma adeg y flwyddyn pan fydd pobl newydd orffen plethu gwrychoedd. Dyma esiampl dda yn ne swydd Derby.

Mae'r gwrych hwn wedi cael ei blethu yn y modd 'Canolbarth Lloegr' sy'n addas i wrthsefyll pwysau anifeiliaid mawr fel ceffylau a gwartheg. Trysor Prydain ydy'r amrywiaeth yn y ffordd mae gwrychoedd yn cael eu plethu'n draddodiadol mewn ardaloedd gwahanol. **Pa mor unigryw i Gymru a Lloegr yw plygu?**

Martin Coleman

Wedi bod allan yn gweithio yn Awstria (Klagenfurt a Bregenz) a Ffrainc (Aix en Provence) a cherdded cryn dipyn o gefn gwlad yno a sylwi ar ddim gwrychoedd wedi eu plygu. Gweithio yn yr Alban ar hyn o bryd a heb weld dim arfer o blygu gwrychoedd yma chwaith.

Sion Goronwy

Cloddiau pridd sy, gan fwyaf, yn Llydaw a bydd pobl yn tyfu banadl, eithin ac ati arnyn nhw. Heb weld yr un enghraifft o blygu perth yma.

Derec Stockley

PLEACHING yn ardaloedd Saesneg llefydd fel Sir Frycheiniog

Beth am gofnodi engreifftiau lle bynnag y gwelch nhw?

Cysylltwch â Llên Natur : llennatur@yahoo.co.uk

Cofiwch : **CYMUNED LLÊN NATUR** (grŵp Llên Natur) ar Facebook

Pluen sgrech

Pluen sgrech y coed yn nghoed Nanhoron 22/4/19

Catherine Pritchard

Mi fydda pysgotwr sy'n arfer cawio (gwneud) ei blu sgota ei hun yn falch ohoni. Yn nabod rhai sy', os gwelan nhw gorff sgrech ar y ffordd, yn stopio a thorri'r adenydd i'r pwrpas hwnnw

Twm Elias

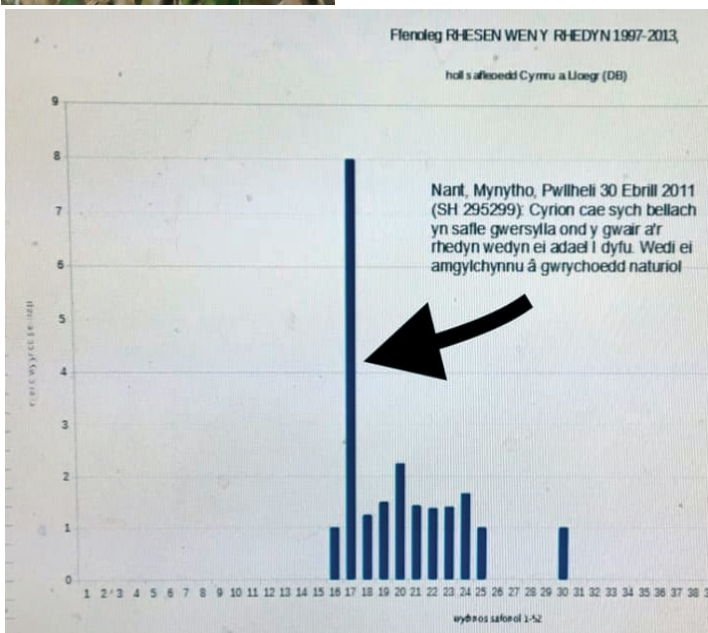
Pa bryf fydd y bluen hon yn ei ddyngwared bysgotwyr?

Rhesen wen y rhedyn

Gwaith Powdwr Penrhyn 22 Ebrill 2019 (chwith)

Dyma ffenogram o'r holl wyfynod rhesi gwyn y rhedyn a gafwyd mewn trapiau gan DB rhwng 1997

Dau wyfyn gwyrd y gwanwyn

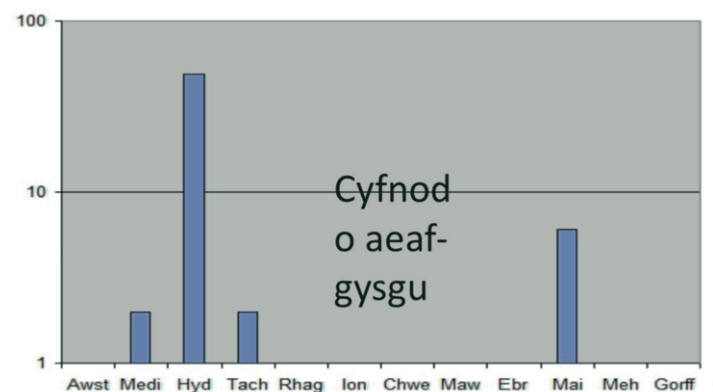

TANT SIRIOL *Polyphoca ridens* o drap yn Rhyd Ddu

BRYCHAN COCHWYRDD *Chloroclysta siterata*

Bruce Hurst dynnodd y lluniau ac enwi'r gwyfynod

Dyma graff, ffenogram (logarithmig*), o drapiadau'r brychan cochwyrdd, data blynyddoedd 1996- 2015. Gwelfor ac Abergwyngregyn wedi eu cyfuno. Mae'n dangos y patrwm bywyd yn glir iawn, sef yr oedolyn yn ymddangos yn yr hydref, yn gaeaf-gysgu ac yn deffro ym mis Mai. Ar y cyfrif yma mae sbesimen Bruce (o Ryd Ddu, ac un gan DB yn Waunfawr) ar 22 Ebrill yn gynnar iawn.

*Pwrpas y raddfa logarithmig ydi dangos gwerthoedd mawr a bach yr un pryd heb l'r rhai bach gael eu 'boddi'.

Rhyfeddodau Stryd Fawr Bethesda

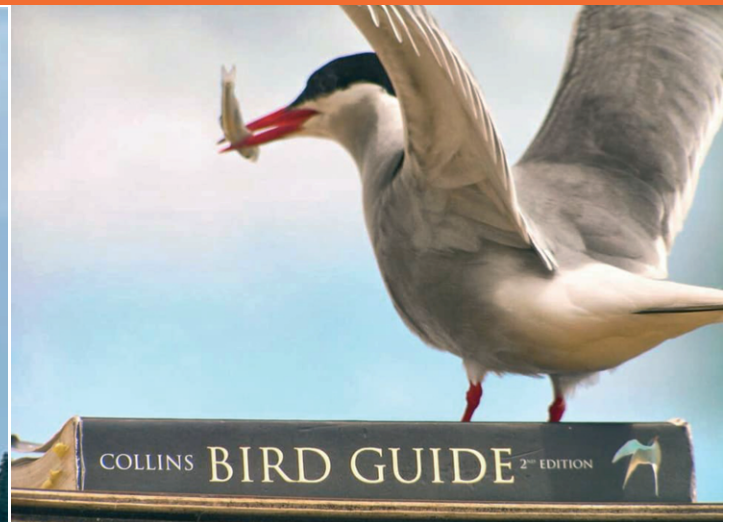
Beth oedd yn poeni'r hogia trwy'r ganrif ddiwethaf

Dipyn o fois.....

Ges i lwc enfawr yn tynnu'r llun yma! Weles i'r wennol-y-bondo yn dod tuag atai, un clic sydyn a dyma'r canlyniad. Wedi gwirioni!

Angharad Jones

Dynishi hwn yn Ynysoedd y Moelrhoniaid (Skerries) rhyw 4/5 mlynedd yn ôl tra ddigon lwcus i ymweld efo Wil Williams a ciang y BTO (dwi'n meddwl, neu ella RSPB)

Gwenllian Williams

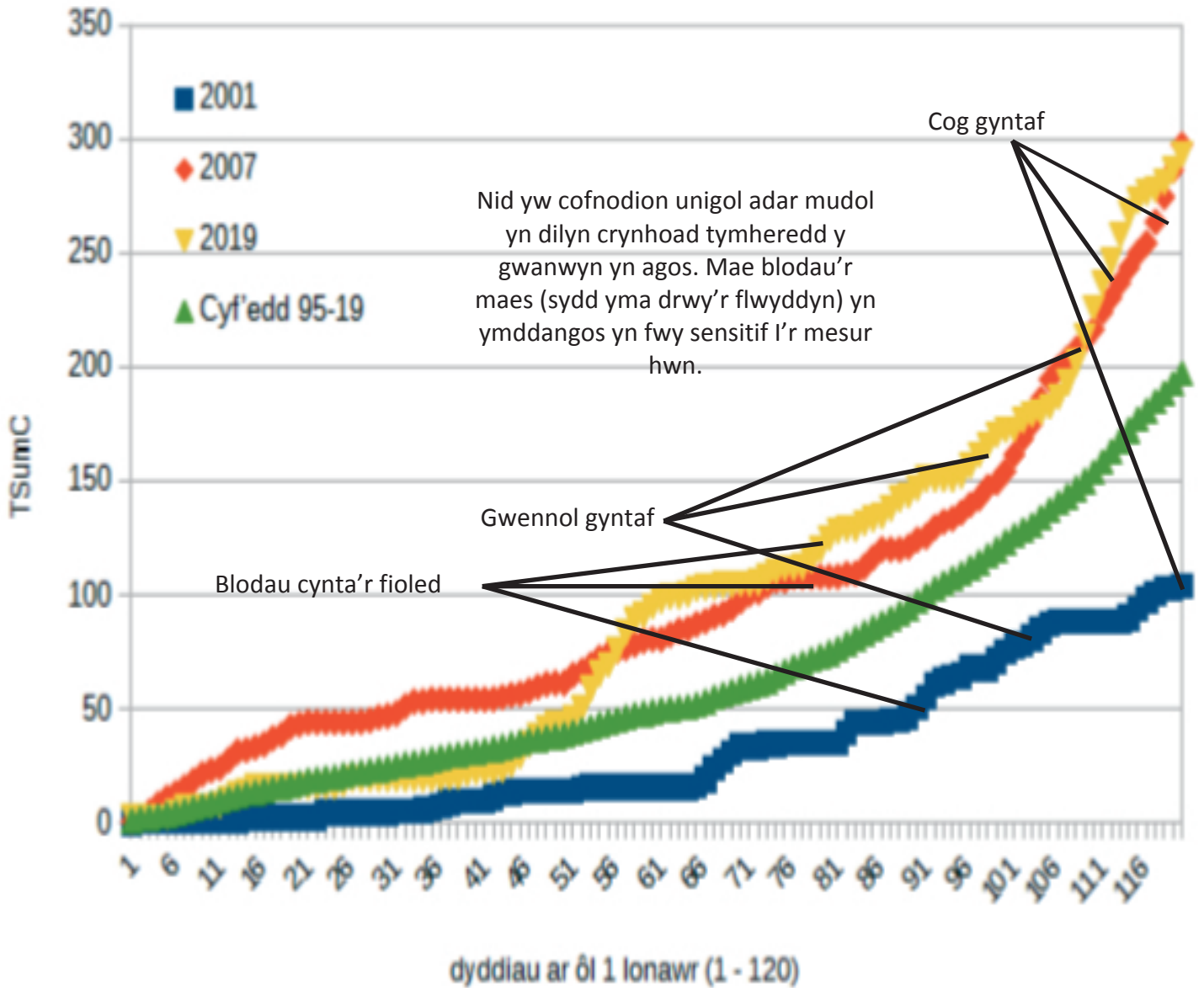
Y Gôg yn cael amser caled gan gorhedydd y waun (ansawdd gwael oherwydd pellter, golau a glaw!).
Abergeirw

Un o gyfres

https://www.facebook.com/groups/671177946410845/search/?query=c%0r%hedydd&epa=SEARCH_BOX

DYFODIAD Y GWANWYN (hyd at 30 Ebrill) WAUNFAWR, 1995-2019

crynhoad cyfartaledd y tymheredd dyddiol ≤ 5.5 (TSum)

Erbyn hyn (ddiwedd Ebrill) mae 2007 (coch) bron wedi disodli 1998 (Bwletin 135) fel y gwanwyn mwyaf blaengar o'r gyfres o 14 mlwyddyn. Ond mae'r gwanwyn eleni (melyn) ar fin 'curo' hwnnw o fymryn fel y gwanwyn tynheraf. Mae 2001 (glas) hefyd wedi disodli 2010 fel y gwanwyn hwyaf ei ddatblygiad (Ionawr i Ebrill)

Oerfel Mai 2019

Roedd hi wedi rhewi ar fy mhlot i yn rhandir Cae Pawb, Porthmadog bora ma! Mai 11fed, 2019. Elfyn Lewis

Dyna oedd profiad sawl un y dyddiau hynny:
Mellt, tarannau a chenllysg yn Fflint 10.42 ddoe

Gwyn Williams

Poer y gog

POER Y GOG CYNTAF ym Morfa Dinlle bore ma (15 Mai). 17 Mai oedd poer cynharaf o gyfres rhyfeddol Joni Crowrach ym Mwlchtocyn yn 1932. Felly hwn ydy'r cofnod cynharaf eto.

Nanhoron (chwith, Catherine Pritchard) a Rhostryfan (Olwen Evans) yr un diwrnod.

Ffebrins môr

Cannoedd o beli bach tryloyw, fel marblis, ar hyd lan y môr Pwllheli heno. Ar hyd yml y lli i gyd

Marian Brosschot

Febren fôr?

https://en.m.wikipedia.org/wiki/Pleurobrachia_pileus

Briallen Yesenby

Dyma un o uchabwyntiau taith Cymdeithas Edward Llwyd yn ddiweddar I Ynysoedd Erch

Y Friallen Albanaidd yn ardal Yesenby yn Ynysoedd Erch. Mor fychan a thlws. Carys Parry Briallen yr Alban (*Primula scotica*), blodyn bach hyfryd a gwydn iawn o ystyried ei fod yn byw ar ben clogwyni môr Yesenby, Ynysoedd Erch

Haf Meredydd

Endemig i'r Alban

Dyma ran o ddisbarthiad y blodyn dros y byd. Os nad oeddech yn gwybod ystyr 'endemig' cynt rydych yn gwybod rwan!

Torchau môr

Mwclis (neu dorchau) môr *Euspira catena*. Nifer fawr iawn ohonynt ar draeth Morfa Bychan heddiw meddai

Tristian Evans

Wyau molwsg nid anhebyg i'r falwen-dir gyffredin. Pan yn gweithio ar Morfa Harlech ym mae Tremadog yn y 1970au bum yn gyfarwydd iawn â rhain ar y penllanw. Mae Morfa Bychan yn agos iawn. Ni welais rhai ar unrhyw draethau eraill na chynt na chwedyn. DB Dewch a'ch cofnodion...

Buchod yn 'swatio'

Chwith: buwch gota amryliw (*Harlequin*) yn hel at eu gilydd cyn y gaeaf? Ar bolyn giat wrth ochr cae ar ochr y ffordd A5104 rhwng Llandegla a Bryneglwys, 16 Medi 2018.

Bethan Beech

De: buchod cwta 7-smotyn gefn gaeaf, Abergwyngregyn, Ionawr 1996 (Copi o hen sleid DB gyda'r capsion: "buwch goch gota Aber[gwyngregyn] Ion 1996"

DB

Yn y flwyddyn 2004 gyrhaeddodd y fuwch gota amryliw Prydain am y tro cyntaf. Cafodd hwb mawr gan haf poeth 2018 - dim rhyfedd bod Bethan wedi cael y llun hwn. Tybed ai hon fydd y dyfodol - a'r fuwch 7-smotyn cyfarwydd yn diflannu?

Perlogion bach a mawr

Britheg berlog, *Boloria euphrosyne*, pearl-bordered fritillary
Craig Adwy Wynt, Mai 6ed. "Digon lwcus i weld tua hanner
dwsin ohonynt. Glöyn byw prin iawn i ni yng Nghymru ond
gweddol gyffredin ar draws Ewrop."
Alun Williams

"Dyma'r **fritheg berlog fach.**" Gofynais i Alun esbonio sut mae
gwahaniaethu rhwng y berlog a'r berlog fach. Dyma ddywedodd...

"Er bod y ddau gyda pherlau gwyn ar y tan adain, mae llawer mwy o baneli gwyn ar y fritheg berlog fach, mae lliw mwy euraidd ar y fritheg berlog a dim ond dau banel gwyn/arian ar y tan adain. Mae smotyn du ar banel siap pentagon ar y ddau bili pala ond mae y smotyn du llawer mwy ar y fritheg berlog fach. [nid yw'n hawdd esbonio heb ddefnyddio termau Lladin!] Mae'r gwahaniaethau yn amlwg yn y lluniau. Britheg berlog - diwedd Ebrill i ddiwedd Mehefin ac hefyd 'ail nythiad' weithiau ym mis Awst. Britheg berlog fach - canol Mai i ddechrau Gorffennaf, ac weithiau ym mis Awst.

Alun Williams

Tan ar y comin - tannau Mai

Tân wedi bod ar **Gomin Uwchgwyrfa** prynhawn yma. Wedi ei ddiffodd bellach diolch i waith chwim y frigid dân. Mae'n ymddangos bo'r gwaith torri gafodd ei wneud ar y comin rhai wythnosau yn ôl wedi creu 'fire breaks' effeithiol iawn neu fysa wedi bod yn llawer gwaeth.

Catrin Lliar Jones

27/5/2017: **Clwt y Bont**: 50 firefighters tackle massive Gwynedd gorse fire through the night. Crews came from as far away as Rhyl to assist with the blaze at Clwt-y-Bont near Deiniolen North Wales Fire and Rescue Service were called at 10.49pm last night to what was initially reported as a minor gorse fire. However upon arrival the blaze had spread quickly and several more crews, including off-road vehicles, were sent to the scene.

<http://www.dailypost.co.uk/news/north-wales-news/50-firefighters-tackle-massive-gwynedd-13100921>

Mewnfudwr arall yn setlo

Llun lwcus, tynnu lluniau'r môr-wenoliaid ym Mae Cemlyn pan hedfanodd y wylan yma o flaen y lens. Gwylan Môr y Canoldir (ail flwyddyn): maent yn nythu ym Mae Cemlyn, Ynys Mon.

Alun Williams

Dyma fanylion o'r we:

The range of the Mediterranean gull has expanded markedly over the last 50 years. The first breeding occurrence in Britain was in 1968, at Needs Ore Point (Hampshire). Thereafter, a pair bred at Dungeness (Kent), in 1979, increasing to two pairs by 1985. A site in north Kent was colonised in 1983, which later became established as one of the major colonies in England.

Also during this period, a handful of other breeding attempts were made, including pairings with black-headed gulls.

Gwylan benddu: a fyddai gwylan benfrown yn well enw? **Alun Williams 26/04/2011**

Tylluanod - R. Williams Parry

Y TRYDYDD PENNILL

...gloywddwr Glaslyn

Pan lithrai
gloywddwr Glaslyn
i'r gwyll
fel cledd i'r wain...

*Tir Ynysfor sydd ar y
dde a Moel Ddu welir
yn y cefndir.
Llun: Gwilym O. Evans*

*Llyn Glaslyn yw tarddle Afon Glaslyn
cyn llifo drwy Lynnoedd Gwynant a
Dinas, heibio Beddgelert a Phont
Aberglaslyn. Codwyd ffermdy
gwreiddiol Ynysfor (a welir ar y dde)
tua 1700. Ehangwyd yn ystod y
bedwaredd ganrif ar bymtheg ac yna
codwyd plasdy newydd tua diwedd y
ganrif honno (isod). Wedyn,
defnyddiwyd yr hen ffermdy ar gyfer
y gweision a'r morwynion.*

Yr Ynysfor gwreiddiol

.. rhwng briglas Iwyni'r brain

Y Plas

Ceir sôn mewn hen bennill arall am 'Ynysfor'
'Ceilog bach yr Wyddfa yn canu ar y bryn
Hwyaid Aberglaslyn yn nofio ar y llyn.
Gwydda' Hafodgregog yn gweiddi wich di wach
A milgwn Jones **Ynysfor** ar ôl y llwynog bach....'

Pan gochai pell ffenestri'r plas
Rhwng briglas Iwyni'r brain,

Pan gaeai syrthni safnau'r cŵn,
Nosai Ynysfor yn eu sŵn.